

Objectum
in cognitione
posit ex illius a
concursu,
rationem habet
non solum
terminativi, sed
motivi etiam;
hujusmodi vero
cognatio est
non qualiscum-
que similitudo,
sed imago
objecti.

Prima pars facile probatur; quia illud objectum dicitur non simpliciter terminativum, sed motivum, quod cognoscitur ex concursu ac motione ipsius. Atqui objectum, quod per speciem propriam ejus cognoscitur, vere cognoscitur ex concursu et motione illius. Ergo...

Altera etiam pars constat, quia imago supra similitudinem importat originem ab eo, cujus imago dicitur esse (1); Atqui cognitio omnis est objecti sui similitudo; ea vero quae ex concursu objecti, sive immediato sive mediato per speciem, elicitor, vere ab illo procedit, Ergo est imago illius (2).

(1) Cfr. S. Thom. 1 p., quest. 35, art. 1, corp., et ad 1.um, et art. 2; 1.^a dist. 28, quest. 2, art. 1; etc. etc.

(2) Quae hactenus diximus de objectivo concursu, allata sunt speciatim ad probandam specierum necessitatem in potentiis nostris cognoscitivis. Ceterum ex iisdem argumentis eadem necessitas ostendi posset pro omni creato intellectu, qui nequit absque concursu objectivo esse adequatum principium intellectionis. Et sic pro angelis seu intelligentiis eandem doctrinam tradidit Auctor libri de Causis, cum scripsit: *Omnis intelligentia plena est formis*, (i. e. speciebus intelligibilibus (Vide apud S. Thom., in Comment. libri de Causis, lect. 10), et similiter Proculus in Propositione 177 his verbis: *Omnis intellectus plenus est specierum, hic quidem universaliorum, hic autem particulariorum in continuis continens specierum*. (Apud S. Thom. ibidem. Lege integrum locum Aquinatis. Cfr. Suar de angelis, lib. 2, cap. 3, num. 6, 9).

Immo Suarezius hanc eandem doctrinam, servata proportione sublatique imperfectionibus, existimat applicandam esse ad ipsum divinum intellectum. «In Deo, sic ille, quia non est intelligere factum, sed intelligere per essentiam, ipsum potius est causa rerum extra Deum intelligibilium, quam effectus earum. Nihilominus tamen, si modo nostro concipiendi ipsum intelligere divinum per modum actus secundi elicit ab intellectu concipiatur, etiam intelligitur esse ab objecto cognitio, nimirum ab ipsa essentia divina, ut continente formaliter vel eminenter quiddam intelligibile est: quae, ut sic, est adequatum objectum actu intelligibile a divino intellectu. Ergo eo modo, quo sine imperfectione et secundum rationem concipimus intellectionem divinam esse ab intellectu divino, cum proportione concipere debemus esse simul ab objecto intelligibili ejusdem intellectus. Dico autem cum proportione, tum quia excludenda est omnis imperfectio, et intelligenda emanatio secundum rationem tantum et modum concipiendi nostrum, non secundum rem: tum etiam, quia Deus seipsum tantum intelligit, ut primarium objectum, cetera ut secundarium, et ideo sola essentia divina est proprium objectum, a quo cum intellectu

ARTICULUS III

Solvuntur difficultates.

100. **Objic. 1.º** Cum Durando. Omne illud, per quod tanquam representativum potentia cognoscitiva fertur in aliud, prius illo cognoscitur. Atqui species, prout ab ejus patronis statuitur, est aliquid representativum, per quod potentia cognoscitiva fertur in objectum, et nihilominus non prius, quam objectum cognoscitur. Ergo re vera non datur ulla species. Et confirmari potest, quia species, si daretur, esset medium cognitionis. Atqui medium cognitionis cognitionem reddit mediatam, et prius in se cognoscendum est. Ergo.

Respondeo, dist. Major. Omne illud, per quod tanquam representativum, quod sit medium quod vel in quo, fertur in aliud etc., *trans.*: quod sit medium dumtaxat quo, *neg.* Et *contradist.* primam partem Minoris, alteram *conc.*: tum *neg.* conseq. **Ad confirmationem** eodem modo respondeo. Species est medium quo, *conc.*; est medium quod vel in quo, *neg.* Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

Instabis a) Species sunt signa objectorum. Atqui proprium signi est, ut prius in se cognitum ducat in alterius cognitionem. **β)** Propter quod unum quodque tale, et illud magis, ut fertur effatum. Atqui propter speciem res cognoscitur, ex nostra doctrina. Ergo magis deberet species ipsa cognosci. **γ)** Species si datur, est aliquid intelligibile vel cognoscibile et presentissimum potentiae. Ergo potentia non potest non illam cognoscere. **δ)** Quidquid intra nos accidit, ad ordinem cognoscitivum spectans, possumus per reflexionem ac testimonium conscientiae deprehendere. Atqui species certissime nemo unquam in se deprehendit; secus enim non tot lites de earum existentia moverentur. Ergo.

Respondeo ad a) dist. Major.: species sunt signa objectiva vel instrumentalia, *neg.*: formalia, *transeat*, vel *conc.* cum

concipitur esse intellectio divina, reliqua vero objecta secundario intelligibilia, non secundum se, sed prout in essentia eminenter continentur, notitiam sui pariunt, licet illam terminent secundario, etiam prout in se sunt. Suarez, de angelis, lib. 2, cap. 3, num. 9. Cfr. num. 8, 10.

Conimbricensibus (1), Soarez lusitano (2) alisque multis contra alios (3). Et *contradist.* Minore, *neg.* conseq.

Respondeo ad β) dist. Minor. Propter speciem tamquam causam formalem res cognoscitur, *conc.*: propter speciem tamquam per rationem cognoscibilem et objective influentem, *neg.* Jam enim ostendimus speciem non influere in cognitionem tamquam rationem prius cognitam, quæ ducat in alterius cognitionem. Effatum vero illud peripateticum intelligitur de iis, quæ sunt in eodem ordine et genere causæ (4).

Respondeo ad γ) Speciem esse aliquid cognoscibile non immediate, sed solum per discursum reflexioni innixum.

Respondeo ad δ) dist. Major. Per solam reflexionem vel conscientia testimonium cognoscere possumus quidquid intra nos accidit etiam ad ordinem cognoscitivum spectans, *neg.*, nam id contradicit experientia, secundum quam solum actus nostros intentionales advertimus intra nos mere per reflexionem. Per reflexionem, adjuncto ratiocinio, *conc.*, Hoc pacto cognoscimus etiam habitus acquisitos, argumentando videlicet ex modo ac facilitate, qua quosdam actus elicimus.

Et *contradistincta* Minore, *neg.* conseq.

(1) *Dialect.* In lib. 1.um Aristot. de *Interpel.* 1. quæst. 2. sectio articuli primi.

(2) *Logic.* tract. 6, disp. 2, sect. 1.

(3) Vide Joann. a S. Thoma, *Logic.* quæst. 22, art. 3.

(4) Propter quod unumquodque, illud magis, veritatem habet, si intelligatur in his, quæ sunt unius ordinis, puta in uno genere causæ: puta si dicatur, quod sanitas est desiderabilis propter vitam, sequitur quod vita sit magis desiderabilis. Si autem accipiantur ea, quæ sunt diversorum ordinum, non habet veritatem; ut si dicatur quod sanitas est desiderabilis propter medicinam, non ideo sequitur, quod medicina sit magis desiderabilis; quia sanitas est in ordine finium, medicina autem in ordine causarum efficientium. Sic igitur si accipiamus duo, quorum utrumque sit per se in ordine objectorum cognitionis: illud, propter quod aliud cognoscitur, erit magis notum, sicut principia conclusionibus. Sed habitus non est de ordine objectorum, in quantum est habitus; nec propter habitum aliqua cognoscuntur, sicut propter objectum cognitum, sed sicut propter dispositionem vel formam, qua cognoscens cognoscit. Et ideo ratio non sequitur. S. Thom. 1 p. quæst. 87, art. 2, ad 3.um

Objc. 2.º Cum Gabriele, Ockam et Nominalibus, Species non possunt probari neque a priori neque a posteriori. Ergo rejiciendæ. Prob. antec. Non probantur a priori, quia movens et motum non debent esse simul in eodem loco simultate suppositi, ut patet, sed tantum simultate virtutis. Ergo sufficit, ut objectum in debita approximatione sit, ad hoc ut cognoscatur, quin ullæ requirantur species. Non a posteriori, quia nemo experitur in se species.

Respondeo, neg. anteced. Nam ut constat ex allatis argumentis, specierum existentia partim a posteriori, partim a priori probatur; nempe posito conscientia testimonio circummodum, quo a nobis cognitiones habentur, ratio concludit necessitatem objectivi concursus.

Ad probationem primæ partis antecedentis, *conc.* antec., et *neg.* conseq. Vel enim approximatō debita solam importat præsentiam localem, vel etiam actionem præterea objecti in potentiam. Si primum dicas, impossibilis est cognitio, ut jam probavimus. Sin alterum, jam adest concursus objectivus, vel immediate ab objecto præstitus, vel mediis speciebus, quæ per ejusdem actionem potentia imprimuntur, prout jam explicabitur.

Ad probationem secundæ partis antecedentis, *dist.* assertum. Nemo experitur species in seipsis, *conc.*: nemo experitur aliquid, unde species colliguntur ope discursus, *neg.*

Objc. 3.º Qui dicit potentiam cognoscitivam egere concursu objectivo ad actum cognitionis, reapse dicit potentiam cognoscitivam aliunde accipere debere virtutem cognoscendi. Atqui hoc absurdum est, quia inducit potentiam cognoscitivam, quæ virtute caret cognoscendi. Ergo...

Resp. dist. Major. Qui dicit potentiam egere concursu objectivo, reapse dicit potentiam aliunde accipere debere virtutem cognoscendi totam, *neg.*; virtutem aliquam, eamque, quæ se teneat non ex parte subjecti cognoscentis, sed objecti cognoscendi, *conc.*

Neg. Minor., et probationem ejus *dist.* Inducit potentiam cognoscitivam, quæ caret virtute, nempe adequato principio cognoscendi, *conc.*, quæ caret omni virtute cognoscendi, *neg.* Quænam, quæso, absurditas est in eo, quod penicillum v. g., ex sese non sit adequatum principium instrumentale pingendi,

sed egeat coloribus aliunde mutuatis? Simili modo potentia cognoscitiva est quidem virtus, et quidem tota, quæ se tenet ex parte subjecti; sed non habet in se colores, ut ita dicam, ad exprimenda objecti lineamenta, ideoque requirit objectivum concursum; et ex potentia et objecti virtute coalescit adæquatum principium cognoscendi.

Objc. 4.º Multa cognoscimus, quorum species non habemus, puta Deum, entia spiritualia, materiales substantias, relationes, modos, entia rationis. Ergo non sunt necessariæ species. Adde, quod nec necessariæ videantur species ad ipsas res sensibiles apprehendendas, quippe quæ per se ipsas præsto adsunt, et potentiam tangunt, ut accidit in tactu, gustu, etc.

Respondeo *dist.* antec. Multa cognoscimus, quorum nullas prorsus species habemus, sive proprias sive alienas, sive immediatas, sive discursivas, *neg.*... quorum non habemus species præcisè proprias vel primario ac directe ad objectum relatas, *conc.* Et *neg.* conseq. Species propriæ sunt illæ, quæ primario et per se diriguntur ad rem aliquam, prout est in se, repræsentandam. Species alienæ sunt species alterius objecti propriæ, quæ ob connexionem objectivam, analogiam, convenientiam aut respectum, juvant ad aliud saltem confuse et imperfecte cognoscendum. Sunt enim connexiones ac similitudines inter objecta etiam diversa: et sic species quorundam objectorum ad alia quoque objecta cognoscenda determinare, ac fecundare potentiam queunt. Sic v. g. species potentiæ, sapientiæ, bonitatis, etc., ex creaturis hautiæ, detracta limitatione, faciunt nos aliquem conceptum, saltem imperfectum, Dei efformare. Et immaterialia per analogiam, aut oppositionem ad materialia, vel ex speciebus actuum et effectuum (1), entia rationis et carentias per species entium

(1) *Incorporea, quorum non sunt phantasmata, inquit S. Thomas, cognoscuntur a nobis per comparationem ad corpora sensibilia, quorum sunt phantasmata: sicut veritatem intelligimus ex consideratione rei, circa quam veritatem speculamur. Deum autem, et Dionysius dicit (De div. nom. cap. 1, lect. 3), cognoscimus ut causam, et per excessum, et per remotionem. Alias etiam incorporeas substantias in statu præsentis vitæ cognoscere non possumus nisi per remotionem.*

realium, modos per species rerum absolutarum aut etiam determinationum, quas tribuunt, etc., cognoscimus. Verum necesse non est, nec est hujus loci, modum singillatim declarare, quo varia genera entium nobis repræsentamus: præcipua inferius pertractabimus (1).

Ad illud quod addebatur de perceptione objectorum materialium et sensibilibus, *dist.* assert. Ad hujusmodi objecta percipienda non requiruntur species, si ipsa per se immediate valeant potentiam movere, quod nunc non est nobis definiendum, *conc.*; si ipsa per se nequeant immediate potentiam movere, *neg.* Nos enim præcipue intendimus in hoc articulo concursum objectivum evincere, sive immediate exhibeatur ab objecto sive mediis speciebus. Utrum vero præcisè concursus iste exhiberi debeat per species, non definivimus universaliter, sed tantum relate ad intellectum et sensus internos. Quare si quis probaret in aliquo ex sensibus externis nullas esse species, ex eo quod objectum per seipsum potentiam ad actum sensationis determinat, revera non destrueret doctrinam hactenus traditam, quia questionem hanc ad tractatum de sensibus externis amandavimus.

Objc. 5.º Potentia cognoscitiva simul cum anima longe perfectior est cognitione, vereque illam producit. Ergo per seipsam est causa perfectior effectu producendo, ac proinde non eget concursu objecti.—Respondeo, *neg.* conseq. Quamvis enim causa adæquata requirat saltem æqualem perfectionem cum effectu; at ex eo solum quod causa aliqua habeat æqualem, immo et eminentiorem perfectionem, ac effectus, non sequitur illam esse hujus adæquatum principium vel virtutem, nisi aliunde id ratio probet aut experientia. Exemplum habes certissimum in generatione animalium; quamvis enim et mas et femina singillatim æqualem specificè habeant perfectionem cum filio procreando, tamen nequeunt illum gignere nisi ex utriusque concursu.

vel per aliquam comparationem ad corporalia. Et ideo cum de hujusmodi aliquid intelligimus, necesse habemus converti ad phantasmata corporum, licet ipsorum non sint phantasmata. S. Thom. 1 p., quæst. 84, art. 7, ad 3.um

(1) *Cfr. Lossada, loc. cit. num. 43.*

Objic. 6.º Species impressa, quam Scholastici defendunt, non est nisi ipsa cognitio actualis, seu species expressa. Ergo rejicienda est, si tamquam aliquid, a cognitione distinctum obtrudatur. Probo antecedens, α) quia species ejusmodi vel ab ipsis ejus assertoribus dicitur esse objecti similitudo; aliunde vero, praesertim species intellectualis, est vitale quiddam. Atqui cognitio quoque est vitalis objecti similitudo. Ergo species impressae, vel ex ipsa Scholasticorum doctrina, cognitionis definitio competit. β) Species est imago quaedam objecti ad praesentiam ejusdem producta, «ita ut objectum sit veluti exemplar, secundum quod illa fit. Atqui actus, quo imago, exprimitur ad exemplar, est actus cognitionis, quo exemplar cognoscitur». Ergo representatio objecti, qualis in specie continetur, vere est actus cognitionis (1).

Respondeo *neg.* antec. Ad probationem α) respondeo speciem impressam secundum multos, quorum sententia probabilior videtur, non est objecti similitudo formalis, sed tantum virtualis, cognitio autem habet similitudinem formalem secundum omnes. 2.º Species impressa sensibilis non est aliquid vitale, sed terminus operationis transeuntis, species vero intelligibilis, saltem supposita identitate reali intellectus agentis et possibilis, videtur vitale quiddam esse. Id tamen solum non sufficit ad hoc, ut species dicatur cognitio; nam etiam actio ipsa productiva qualitatis, in qua formaliter consistit cognitio ex superioribus probatis, vitalis est, et nihilominus non est formaliter cognitio, sed via ad cognitionem (2). 3.º Ad rationem ergo cognitionis praeterea requiritur, ut sit manifestatio objecti, per quam videlicet mens conscia sit alicujus rei. Atqui species impressa, etiamsi detur esse similitudinem formalem et vitale quiddam, non est hujusmodi manifestatio objecti, sed forma aliqua, quae potentiam compleat et fecundet ad praedictam manifestationem eliciendam; siquidem ex hoc titulo probatur speciei existentia. Quamobrem prima probatio antecedentis nihil evincit.

(1) Cfr. cl. Palmieri *Anthropologia* thes. XXV, Demonstr. III.^a part.

(2) Cfr. supra, num. 78 et 80, pag. 288 seqq. et 207 seqq.

Ad probationem β) *neg.* Major., nam species impressa non est imago vel similitudo ad imitationem objecti, tamquam exemplaris ejusdem, ac proinde cognoscibiliter expressa; sed est qualitas vel ab objecto in potentia producta, vel ab aliqua virtute potentiae (intellectu agente) *naturaliter*, non cognoscibiliter effecta.

Objic. 7.º Sola sensatio praesens in anima sufficit ad determinandum intellectum. Ergo saltem respuendae sunt species intelligibiles. Probo. antec. α) Idem est subjectum sentiens et cogitans. Ergo ex eo solum quod anima sentit, adest jam ratio ac determinativum sufficiens, ut possit etiam intelligere. β) Idem liquet ex paritate voluntatis. Sicut enim se habet voluntas ad bonum, ita intellectus ad verum vel intelligibile. Atqui voluntas ex praevia propositione boni facta per intellectionem sufficienter determinari potest ad illud appetendum, quin egeat ulla specie aliave motione, quam in se recipiat. Ergo etiam intellectus ex sola sensatione vel sensibili cognitione objecti satis determinatus censi debet ad illud intelligendum, quin requiratur ulla forma, qua prius in se modificetur, et ad actum moveatur. Neque enim intellectus minus perfecte continere in se virtualiter suos actus dicendus est, quam suos voluntas, siquidem utraque est potentia naturalis, ideoque aequae perfectae et habilis ad suum munus. γ) Huc spectat illud Durandi argumentum: «In potentiis ordinatis objectum praesentatur posteriori potentiae per actum prioris, sicut appetitui praesentatur suum objectum, videlicet bonum, per cognitionem praeviam. Sed sensus et intellectus in nobis sunt potentiae ordinatae. Ergo...» (1). δ) Intellectus, qui dicitur agens seu vis intellectus productiva specierum, docentibus Scholasticis, ex sola praesentia sensationis vel phantasmatum determinatur ad actum suum, nempe ad abstrahendam speciem intelligibilem. Ergo cur non poterit intellectus possibilis seu vis formaliter cognoscitiva pariter ex sola sensationis praesentia determinari ad cognitionem? ε) «Intellectus non debet spectari ut aliquod agens separatum a sensu, sed est reapse ipsa anima sentiens». Ergo anima per actum sensationis videtur satis

(1) Durand. 1.º dist. 3, quaest. 5.

determinata esse ad intelligendum. Et confirmatur, quia opus non est, aut determinans et determinabile sint in eodem ordine perfectionis, sed satis est, ut, licet unum altero perfectius, coire possint in unum ordinem totalitatis, sicut corpus et anima, sicut substantia et accidens* (1).

Respond. *dist.* antec. Sola sensatio præsens in anima sufficit ad determinandum intellectum, si supponatur jam in hoc species olim acquisitæ, ac in thesauro memoriæ reconditæ, *trans.*: secus, neg.

Ad probationem α) *dist.* antec. Idem est subjectum, id est suppositum sentiens et cogitans, *conc.*: eadem est potentia, per quam sentit, et cogitat, *neg.* Tum *neg.* conseq. Idem quoque est subjectum videns et audiens in eodem supposito, et nihilominus ex eo solum quod videat, non est determinatum ad audiendum, ac vicissim. Itaque ubi potentiæ sunt diversæ, diversæ requiruntur determinationes ac diversæ species, quibus illæ compleantur, et in ratione adæquati principii constituantur.

Ad probationem β) *neg.* pariter.; tum quia modus operandi est diversus in intellectu et voluntate, siquidem volitiones non sunt objecto consimiles nec intentionales eorum similitudines, quare non requirunt in suo principio formam, unde talis similitudo provenit in intellectionibus; tam quia ad volitiones vere concurrat cum voluntate objectum in genere causæ finalis, quæ veri nominis causa est, ad similitudines autem intentionales intellectionum si objectum non concurrat in genere causæ efficientis, sive per se immediate, sive per species, in nullo genere causæ proprie talis intellectum adjuvat. Itaque solus intellectus ex proprio penu diversas innumerabilium objectorum similitudines promit (2).

Ad probationem γ) *conc.* totum, sed *neg.* consequentiam. Non negamus objectum intellectui per actum sensus, proxime per phantasma, præsentari: id ultra docuimus superius, cum dependentiam intellectus a sensu declararemus. Verum sicut pro externis sensibus non sufficit mera præsentia physica

(1) Vide cl. P. Palmieri, loc. cit., ubi multa repetuntur jam a veteribus specierum osoribus objecta.

(2) Cfr. Lossada, loc. cit. num. 20.

objecti, ut apprehendi queat, ita pro intellectu non sufficit mera objecti præsentatio per actum sensus, sed requiritur objectivum concursus, qui nativam potentiæ insufficientiam compleat.

Ad probationem δ) disparitas est. Quia intellectus possibilis est virtus ex se insufficientis, quæ proinde nisi prius in se compleatur, per aliquam formam vel virtutem sui ordinis, nempe spirituales, non poterit actum cognitionis ponere; non autem completur in se per solam præsentiam phantasmatis. Et ideo sola phantasmatis præsentia non sufficit ad determinandum intellectum, nisi hic aliunde supponatur completus per species vel objectivum concursus. At vero intellectus agens est virtus completa in suo ordine relate ad actum suum proprium; nam talis præcise probatur argumentis, quæ illius existentiam suadent, ut suo loco dicemus. Cum vero non sit perpetuo in actuali exercitio, nec indiscriminatum species cujuslibet objecti producat, sed illorum dumtaxat, quæ in phantasmate relucent, ideo ad agendum non aliud spectat, quam phantasmatis præsentiam.

Ad probationem ϵ) *neg.* antec. et conseq. Neque enim sensus neque intellectus sunt unum re cum anima, sed potentiæ et ab eadem et inter se distinctæ, ideoque distinctis egent speciebus.

Ad Confirmationem resp. *dist.* assert. Si agatur de re quomodolibet determinante, *trans.*; si agatur de re, quæ non est mere determinans, sed est forma complens insufficientiam alterius, quæ proinde in eo recipienda est, *neg.*

Instabis 1.º Species vel requiritur, ut determine indifferentiam, intellectus, vel ut illum compleat, et juvet influendo ad actum intellectionis. Non primum, tum quia cum potentia sit necessaria in agendo, jam est ex sua natura determinata ad actum; tum quia si qua determinatio præterea requiratur instar conditionis, sufficere dicendum est phantasma, sicut per nos sufficit, ut determinetur intellectus agens ad productionem speciei spiritualis; tum quia secus ipsa species sæpe alia specie determinante tam in intellectu, quam in ipsa phantasia et memoria indigeret, siquidem, ex nostra ipsorum sententia, multoties actu dormit, nec ullam generat cognitionem. Simili modo sufficit imperium voluntatis,

ut cæteræ potentiæ, cum volumus, applicentur, ac determinantur ad actum. **Non secundum**, nam etiam ad suppleendam insufficientiam intellectus possibilis, et ad influendum cum eo ad cognitionem valere potest phantasma: α) tum quia phantasma, docentibus Scholasticis, cum intellectu agente efficienter concurrat tamquam instrumentum ad productionem speciei intelligibilis: ergo cur non poterit eodem modo concurrere ad ipsam actualem cognitionem eliciendam? β) tum quia phantasma non minus intime connexum est cum intellectu possibili, quam cum intellectu agente: γ) tum quia nec intellectus possibilis nec ejus actus est magis spiritualis intellectu agente et actu ejus, ut non pati queat concursum (instrumentalem utique, si vis), materialis phantasmatis ad actum intellectionis, sicut patitur, immo et requirit per nos, intellectus agens ad productionem speciei impressæ: δ) tum denique quia etiamsi potentia egeret aliquo complemento virtutis objectivo ad cognoscendum, non sequitur ejusmodi complementum debere præberi per formam quandam potentiæ inhærentem, qualis esse dicitur species; neque enim ut una causa cum aliâ concurrat ad actionem complendo illius virtutem, debet eidem præcise inhæreret.

Respondeo conc. Major., et eligo alterum membrum. Prout enim ex allatis probationibus constat, munus speciei non est dumtaxat determinare potentiam ad exercitium actus, sed complere illam et fecundare in ratione principii adæquati ad cognitionem: neque enim potentia cognoscitiva est solum indifferens ad agendum indifferentia illa, quæ provenit ex defectu alicujus conditionis ad exercitium actus requisitæ, sed est indifferens indifferentia, quæ supponit veram impotentiam physicam ex insufficientia virtutis vel defectu complementi necessarii. Propterea ergo species non est forma pure determinativa respectu actus cognitionis, sicut est v. g. cognitio vel propositio objecti respectu appetitionis, sed verum principium activum. Et si intellectus esset ex se virtus completa et adæquata, non egeret specie, sed aliter posset determinari (sicut determinatur secundum Scholasticos memoria et phantasia jam habens species in se, licet sopitas) v. g. per sensationem, ratione videlicet «sympathiæ», quæ pro munere determinandi passim

admittitur inter potentias et actus ejusdem suppositi propter radicationem in eadem anima vel in partibus ejusdem animæ (1), quemadmodum etiam notavimus agentes de locali motu (2).

Nego Minor. quoad alterum membrum: et ad probationem α) *neg.* parit. Nam 1.º intellectio vel species expressa est actus ultimatus et specificus intellectus; species vero impressa non est nisi medium et via ad ejusmodi actum. Ergo non est par ratio utriusque, ac proinde quamvis intellectus agens non egeat ad productionem impressæ speciei ullo juvamine spiritualis alicujus virtutis, sed satis habeat cum instrumentali phantasmatis concursu, jure merito requiritur amplius pro intellectu possibili ad productionem speciei expressæ vel intellectionis, ut nimirum non possit hanc elicere sine comprincipio spirituali in se recepto. 2.º Idque confirmatur ex exemplo voluntatis, quæ pariter requirit ad actum suum habere omnia comprincipia in suo ordine spirituali: unde communissima est sententia tenens ad actum volitionis non sufficere cognitionem præviam sensitivam, sed necessariam esse intellectualem. 3.º Ex superior allatis probationibus satis eruitur intellectum non constitui adæquatum principium intellectionis, nisi per formam vel virtutem sibi inhærentem, tum quia de facto novimus tales esse species rerum immaterialium, ac nominatim rememorativas, quæ in anima separata remanent, unde jure concluditur idem quoque sentendum esse de speciebus rerum immaterialium; tum quia species etiam sensibiles ipsam potentiam, quam complent, et fecundant, actuare debent, quin sufficiat sola sensatio exterior ad hoc, ut sensus interior absque propria specie suum actum elicere valeat; ex quo per analogiam idem de intellectu asserere licet. Atqui phantasma non est, nec potest esse forma intellectui inhærens, quia est actus materialis, utpote ordinis sensibilis. Ergo impossibile est, ut phantasma ad cognitionem concurrat cum intellectu possibili, sicut concurrat ad productionem speciei cum intellectu agente. **Ad probationem. β) dist.** assertum: physice, *trans.*; intentionaliter, *neg.*

(1) Lossada, loc. cit., cap. 3, num. 14.

(2) Vide vol. 1.um *Psycholog.* num. 229, pag. 958 seqq.

Nam natura utriusque virtutis intellectualis diversa est: intellectus possibilis est talis potentia, passiva nempe, quemadmodum postea magis declarabitur, quæ non potest moveri per speciem ad actum, nisi eam in se recipiendo, vel actuata per illam; at intellectus agens talis esse debere probatur, videlicet essentialiter activa, quæ quin quidpiam in se recipiat, ad præsentiam phantasmatis assumat illud tamquam instrumentum ad speciem producendam. **Ad probationem.** 7) similis esto responsio. *Transeat*, utrum intellectus possibilis et ejus actus sit magis minusve spiritualis, quam intellectus agens et species intelligibilis, omnes enim istæ realitates sunt vere ac perfecte spirituales; neque enim equidem putem *absolute repugnare*, ut aliqua virtus materialis possit cum potentia spirituali aliquo modo concurrere ad actum spiritualem, nec proinde aliunde repeti rationem disparitatis, quam ex modo declarata diversa natura intellectus agentis et possibilis. Quamobrem in sententia peripatetica non est ulla difficultas vel repugnantia in eo, quod intellectus agens assumat phantasma instar instrumenti, quod elevet, et ad actum abstrahendi speciem intelligibilem impressam, quantumvis spiritualem, concurrere faciat; neque enim de ratione essentiali instrumenti est inherere causæ principali tamquam accidens ejus, nec e converso intellectus agens postulat ex natura sua compleri per aliquod comprincipium in se receptum. At vero intellectus possibilis e converso, saltem cum non operatur ex immediato concursu objecti (id quod rarissime locum habet) compleri debet virtute sibi inherente, quale certe non potest esse phantasma, quia phantasma est accidens materiale, quod jam habet suum subjectum naturale distinctum ab intellectu, nec potest per se efficere potentiam spiritualem. Perperam ergo arguitur contra necessitatem specierum ex juvamine, quod confert phantasma intellectui agenti. Ex quo etiam patet responsio ad probationem 2) (1).

Instabis 2.º Si intellectus egeret speciebus intelligibilibus, et non sufficeret solum phantasma ad supplendam ejus insufficientiam, non potest explicari, cur dependeat in intelligendo a phantasmate. Etenim ad intellectionem eliciendam

(1) Relege modo scripta in propositione 2.^a, num. 96.

nihil amplius requiritur præter potentiam ac virtutem. Atqui species dicuntur ab earum assertoribus complementum, per quod potentia constituitur in ratione principii adæquati.

Respondeo, neg. assert. Nam pro prima cujusvis rei materialis cognitione intellectus pendet a phantasmate tamquam a præbente materiam, unde species abstrahat: pro recordatione autem rerum alias cognitarum pendet, saltem sæpe, tamquam a principio determinante, nam præsentia phantasmatis, ob naturalem potentiæ subordinationem, est in causa, ut intellectus excitetur, et actum ponat utendo speciebus, quæ in thesauro memoriæ quasi sopitæ delitescunt. Cur autem nihil intellectus etiam speciebus præditus in hac vita cogitare queat sine comite phantasmate, superius explicatum reliquimus (1).

Objic. 8.º Si darentur species in intellectu, deberent perpetuo conservari; non enim possunt corrumpi ex defectu subjecti, nempe intellectus, quod est incorruptibile, nec ex conflictu alicujus contrarii, siquidem contrario carent, nec ex defectu causæ conservantis, Dei, qui res omnes in *esse* conservat, quamdiu non occurrat naturalis aliqua causa in earum interitum nitens. Atqui intellectus videtur non perpetuo conservare species: α) tum quia secus quo pacto posset explicari oblivio rerum multarum? β) tum quia si eas retinet, semper deberet versari in actuali exercitio cognitionis rerum omnium, quarum species possidet. Nam sicut visus habens speciem nequit cohibere visionem, et sicut intellectus cum primum speciem acquirit, non potest non intelligere, ita quamdiu retinet species, deberet in intellectione durare.

Respondeo, conc. Major., *neg.* Minor. Quamvis enim inter veteres Avicenna negaverit species intelligibiles in intellectu conservari (2), et postea Nominales (3) et Arriaga (4), statue rint illas, per aliquod tempus conservatas, postea perire; communis tamen sententia «concedit species memoriæ

(1) Vide supra num. 18, pag. 100 seq.

(2) Vide S. Thom. 1. p. quest. 79, art. 6; 2.^a *Contr. Gent.* cap. 74; *de verit.* quest. 10, art. 2; *de anim.* lib. 3, lect. 8, init. *Clf. de memor. et reminisc.* lect. 2, paragr. c.

(3) Aqud Quiros, disp. 92, sect. 6, num. 16.

(4) *De anim.*, disp. 4, sect. 6, num. 214.

intellectivæ impressæ perpetuo retineri, quia contrario carent, incorruptibili subjecto inhaerent, et a solo Deo post primam productionem conservantur: *a solo*, inquam, *Deo*, quia virtus intellectus nec est adæquate activa speciei (nam indiget instrumentali concursu phantasmatis), nec sufficere posset ad simultaneam conservationem specierum innumerabilium et insuper ad cognitiones» (1).

Ad probationem. α) Intellectus obliviscitur non ex defectu specierum, siquidem eas semper retinet, sed ex defectu conditionis ad earum usum requisitæ. Etenim connexio intellectus et phantasie in operando, quam experimur, quamdiu mortalem hanc ducimus vitam, videtur satis ostendere connexionem etiam specierum utriusque memoriæ, sensitivæ et intellectivæ, adeo ut nulla in intellectu excitetur species, etiam ex imperio voluntatis, quin simul in memoria sensitiva evigilet alia quædam species illi correspondens, quæ si forte corrupta sit, eo ipso cognatam speciem intellectualem relinquet otiantem, ac tum plena oblivio rei continget, quasi nunquam alias cognita fuisset. Verum species illæ hoc pacto sopitæ, ac novis cognitionibus gignendis ex defectu conditionis inhabiles, separata anima a corpore, poterunt excitari et cognitioni per totam æternitatem inservire (2). Itaque quamvis admittantur species intelligibiles, æque incorruptæ, haud incommode redditur oblivionis ratio.

Ad probationem. β) *neg.* pariter assertum, resque patet ex præcedenti responsione. Species enim intelligibilis non movet intellectum ad exercitium actualis cognitionis, nisi quando adest operatio phantasie vel phantasma sibi correspondens: propterea cum primum producitur species ab intellectu agente cum concursu phantasmatis, illico sequitur intellectio, quia adest hujusmodi phantasma. Postea, sopita vel etiam corrupta specie productrice phantasmatis alicujus, non potest species intelligibilis correspondens ad intellectio nem movere, donec prior illa species phantastica evigilet, aut nova alia similis ei producatur. Unde etiam nihil probat visus, qui, speciebus acceptis, tenere actum non potest. Ratio vero

(1) Lossada, loc. cit., num. 47.

(2) Lossada, loc. cit., num. 48.

disparitatis petenda est ex diversa natura diversarum specierum. Nam species visuales, et generatim cæteræ sensuum externorum, pendent ab objecto in fieri et conservari, nec in alium finem institutæ sunt nisi ut objectum tamquam hic et nunc præsens exhibeant: quare, ablato vel deficiente objecto, statim pereunt, at quamdiu durant, potentiam necessario movent ad objecti intuitionem vel perceptionem, si adsint cætera requisita ex parte potentie, ut supponitur. Si vero experientiam consulamus modi et ordinis, secundum quem res in memoriam, sive sensitivam sive intellectivam, revocamus; ratione concluditur species, per quas actus memoriæ exercetur, nec illico perire, nec exigere operari perpetuo, sed tum tantum, cum opportune excitantur. Namque species rememorative non existunt certe in malum, sed in bonum subjecti; subjecti autem interest posse memoriam pro opportunitate renovare, et a cognitione præteritorum cessare, ut nova cognoscat, aut vires reficiat. Quare convenientissimum fuit, ut species rememorative sint diversæ naturæ, ac species sensuum externorum (1).

Instabis. Doctrina ista supponit: α) species post primum actum dormire, donec iterum excitentur. Atqui hoc admitti nequit, tum quia non est ratio, cur species dormire debeant; tum quia satius videtur dicendum esse, quod species reapse pereat, ac postea occurrente novo phantasmate ejusdem rei nova generetur ab intellectu agente species, et sic reficatur memoria veterum cognitionum sine specierum necessitate. Supponit β) deinde in phantasia et memoria sensitiva dari similiter species, quæ quandoque corrumpantur, et sopitæ pariter maneant, et interdum evigilent. Atqui hæc per se jam ægre explicantur, ægrius vero intelligitur, cur non omnes species, quæ conservari dicuntur, evigilent, sed tantum aliquæ; cur alias antiquæ potius, quam recentiores, alias vero vicissim; cur denique etiam excitentur non operantibus externis sensibus, ut accidit in somniis, et quomodo species rememorative sensibiles corrumpantur, ac præcognitorum oblivio contingat.

(1) Vide Lossada, loc. cit., num. 52.

Respondeo ad α) *neg.* Minor., cujus falsitas constat ex præcedenti responsione. Nec enim dormitio specierum est aliud, quam earundem quies et cessatio a proprio suo opere, quam postulat bonum hominis; sicut e converso excitatio vel evigilatio specierum est nova earundem determinatio ad operandum cum potentia cognoscitiva. Unde negatur prima probatio. Negatur etiam altera probatio; tum quia positiva ratione probavimus incorruptibilitatem specierum intelligibilem, quæ proinde conservari debent, quamvis non operentur; tum quia phænomena memoriæ ac recordationis videntur non satis commode explicari posse per solas species, quæ de novo producantur, occurrente phantasmate. Quare species rememorativas in intellectu admisere etiam quidam illorum, qui eas nolebant agnoscere pro primis actibus intellectus (1).

Respondeo ad β) *conc.* Major., *dist.* Minor. Hæc ægre explicantur, ita tamen ut nulla probabili ratione queant hypothese aliqua declarari, *neg.*; ita ut probabili ratione declarari queant, iisque non admissis phænomena memoriæ difficilior adhuc explicantur, *conc.* Phænomena ista phantasie ac memoriæ mysteriis plena sunt, quemadmodum suo loco magis patebit, quæ a nemine potuerunt hactenus satis declarari. Itaque nunc breviter dicimus primo, species phantasie ac memoriæ sensitivæ, quamvis diu durare possint, corruptibiles tamen esse, ac de facto perire omnes in morte hominis vel animalis, et multas etiam in decursu vitæ penitus aboleri, prout ostendit rerum, quas olim didiceramus, et per aliquid tempus retinueramus, oblivio, sive partialis et quoad aliqua dumtaxat adjuncta, sive etiam totalis et quoad substantiam rei. Corruptio porro ista non videtur procedere ex parte causæ conservantis species, qui est Deus ipse, non vero sensus internus, ob eandem rationem propter quam nuper diximus Deum esse causam conservantem species intelligibiles. Facile autem intelligitur corruptionem specierum sensitivarum provenire posse ex defectu et ex accidentali mutatione subjecti, nempe medullæ cerebri, in qua inheret.

(1) Ita v. g. Oviedo, *de anim.* controv. 5, punct. 4, num. 2; et controv. 13, punct. 3.

Ex defectu quidem, quia si particulæ cerebri, quibus inheret species, atterantur, ac renouentur, aliis in earum locum succedentibus, species quoque poterunt cum illis perire. Et ita ex defectu vel substantiali subjecti mutatione species obliterari queunt. Idemque concipitur accidere nullo negotio posse ex accidentali subjecti mutatione vel propter defectum dispositionis in subjecto debitæ, vel ex adventu qualitatis huic dispositioni contrariæ. Unde haud absurde nec improbabiler conjici potest inesse cerebro a natura inditam qualitatem quamdam, cujus munus sit disponere illud ad recipiendas retinendasque species; hujusmodi qualitas alios in aliis individuis gradus habere poterit, et intendi vel remitti, ægrotare, vel sanari; immo et destrui. Ex quo habes explicatos varios gradus memoriæ in diversis individuis, variasque affectiones augmenti, decrementi, amissionis, etc., etiam in eodem individuo. Hæc nunc generatim innuisse sufficiat, postea magis explicanda (1).

Deinde quod specierum excitationem atinet, ea sicut jam notavimus, non est nisi nova specierum determinatio ad operandum cujus variæ solent assignari causæ. Prima est alicujus humoris commotio vel exuberantia qui ad cerebrum delatus, varie illud afficiendo et alterando potest esse in causa, cur species eidem humori magis congruentes vel ejusdem actioni magis obnoxie excitentur. «Hinc melancholici tristia, sanguinei læta, cholericis atrocitas frequenter meditantur, et eadem somnariæ solent. Ad eandem causam reducenda est excitatio proveniens ab angelo vel a dæmone, quæ naturaliter fieri nequit nisi per motum localem humorum aut spirituum» (2). «Secunda causa est affinitas aut connexio specierum inter se propter affinitatem, similitudinem aut connexionem objectorum vel propter modum et ordinem, quo acquisitæ fuerunt. Hinc ex adventu novæ speciei evigilare solent priores aliæ dudum consopitæ, ut cum ad conspectum noxii hominis redit memoria malorum, quæ olim intulit. Hinc etiam derivandus est catenatus ille recursus specierum, quo quis prolixam orationem fideliter e memoria

(1) Vide interea, si lubet, P. Lossada, loc. cit. num. 56-61.

(2) Lossada, loc. cit. num. 49.

recitat: quia enim, dum periodos didicit, reflexe advertit ipsarum ordinem, idcirco species, a prima periodo relicta, non illam utcumque repræsentat, sed prout ordine priore secunda, quo fit, ut statim excitet speciem secundæ periodi, et hæc speciem tertiæ ob eandem rationem, et sic de reliquis. Tertia causa est, imperium voluntatis, quod prælucente cognitione confusa de objecto antea cognito, v. g. de historia aliqua lecta, vel audita, intellectum applicat, et consequenter phantasiam, aut cogitativam materialem, ad resumendas species rerum et circumstantiarum in particulari. Hinc provenit conatus ille mentis et phantasie, quo interdum species quasi amissas quærimus, vel quasi remotas advocamus: talis enim conatus voluntate imperante fit, et nihil est aliud, quam attentio ad objectum confuse cognitum, et cessatio a cogitationibus extraneis, quæ cessatio et attentio valde conducunt, ut species optatæ reducantur ad usum» (1). Ex quibus aliqua reddi ratio potest eorum, quæ objiciuntur.

Quid porro istæ aliæviæ similes causæ, quæ forte adsint, in speciebus efficiant, ut eas excitent, longe obscurius est, ac nondum potuit deprehendi (2). Verum de his iterum recurret sermo, ubi de imaginatione.

Objic. 9.º Pro Scotistis ad negandas species intelligibiles in cognitione intuitiva. α) Species ponuntur, ut objectum sit ope illarum præsens potentia in ratione objecti. Atqui objectum notitiæ intuitivæ præsens est intellectui in ratione objecti. Ergo... β) Notitia abstractiva et intuitiva essentialiter distinguuntur, et quidem in eo præcise quod abstractiva ab objecto media specie causetur, et ad illud præsens solummodo per speciem terminetur, intuitiva vero a re in propria existentia immediate causetur, et ad eandem pariter per se immediate præsentem terminetur, ac proinde speciem excludat, saltem nisi ea sit talis, quæ in fieri et conservari pendeat ab objecto immediate præsentem. Ergo notitia intuitiva per speciem intelligibilem haberi nequit, saltem nisi talis ea

(1) Lossada loc. cit. num. 50.

(2) Vide hypotheses et conjecturas aliquot apud Lossada, loc. cit., num. 51.

sit, quæ hoc pacto ab objecto pendeat in fieri et conservari. γ) Impossibile est speciem intuitivam haberi per aliquid eodem modo se habens in repræsentando, sive res sit existens et præsens in se, sive non; nam intuitiva tendit in objectum reduplicative prout in se existens et immediate præsens. Atqui species intelligibilis, saltem quæ permanet in objecti absentia, nec ab eo pendet in conservari, indifferenter repræsentat rem existentem vel non existentem, præsentem vel non præsentem. Ergo nullatenus concurrere potest ad notitiam intuitivam. δ) Cognitio intuitiva importat ordinem ad objectum præsens in propria existentia. Ergo implicat dari talem notitiam non præsentem objecto in propria existentia, sed tantum in specie (1). ε) Denique si species requirentur etiam ad notitiam intuitivam, illæ possent conservari etiam absente vel non existente objecto; ac tum certissime non possent intuitivam cognitionem producere. Atqui explicari nequit, cur eadem species, quæ primo intuitionem genuerunt, non possint postea efficere nisi abstractivam cognitionem; non enim existimandum est eas aliquid prioris fecunditatis amisisse (2).

Respondeo, ad α) *neg.* Minor, ita generatim propositam. Supposita enim doctrina de necessitate concursus objectivi ad cognitionem, certum est objecta notitiarum intuitivarum non esse nobis objective præsentia sine specie. Objectiva enim præsentia rei importat propositionem talem ejusdem, quæ movere queat ad actum cognitionis. Probatum autem manet non posse objecta generatim mentem nostram ad sui cognitionem movere, nisi media specie.

Respondeo ad β) *Transeat* in primis, quod dicitur de essentiali discrimine inter intuitivam et abstractivam notitiam, quia, ut superius notatum reliquimus (3), non una est hæc de virorum doctorum sententia. Verum quidquid de hoc sit, nego, donec probetur, eam esse differentiam inter utramque cognitionem, quod intuitiva ita terminari debeat ad

(1) Ita fere Mastrius, disp. 6.^a de anim. quæst. 4, art. 2, num. 84-80, ubi fuse hæc dilatantur.

(2) Vide apud Lossada, loc. cit. num. 5.

(3) Num. 56, pag. 210.

objectum præsens, ut excludat speciem. Idque tandem ipsemet obijciens admittit, dum contentus est, si excludat intuitio species, quæ in *fieri* et *conservari* non pendeant ab objecto præsentem. Dummodo autem species aliquæ ad ipsam intuitivam cognitionem necessariæ dicantur, parum refert in *præsenti*, utrum species ad hujusmodi cognitionem concurrentes pereant illico, cum objectum desinit esse præsens, an vero conserventur, ut postea eadem ipsæ ad abstractivam notitiam in objecti absentia concurrant. Unde

Respondeo ad γ) *transmittendo* totum argumentum, quod non probat generatim nullas esse in cognitione intuitiva species, sed tantum non esse species, quæ postea conserventur, et indifferenter concurrere queant ad abstractivam.

Respondeo ad δ) *concedendo* totum, sed *nego* quod quidpiam inferat absolute contrarium doctrinæ nostræ. Ut enim generatim et absolute excludatur omnis species ab intuitionem, oportet probare et concludere, non notitiam intuitivam terminari non posse ad objectum *quod tantum sit præsens* in specie (non enim hoc asserimus nos), sed non posse terminari ad objectum hic et nunc physice præsens, quod media specie attingatur.

Respondeo ad ϵ) diversas hac de re sententias esse. Quidam, ut radicibus prædicant difficultatem, negant ullam notitiam vere intuitivam dari sive in imaginatione sive in intellectu hominis in hac vita, et solum ponunt intuitionem in sensibus externis; et hac supposita doctrina neganda esset Major syllogismi facti, quia nulla species externorum sensuum conservatur absente corpore. Verum hæc opinio videtur, quidquid dicat Mastrius (1), prorsus rejicienda, quia durum videtur negare esse intuitivas cognitiones intellectuales objectorum, v. g. hominis præsentis, quæ intuitive per visum attinguntur. Alii ex alio capite negant eandem Majorem; quia tenent species, intuitivæ notitiæ inservientes, omnes statim perire, recedente objecto, et intuitionem cessante, eo quod tales species in *fieri* et *conservari* pendere debeant ab objecto præsentem, et mediate influente, in intellectum quidem medio phantasmate, in phantasiam vero

(1) *De anim.* disp. 6. quæst. 4. art. 2. num. 87.

media externa sensatione (1). Hæc sententia proinde admittit aliquas species intelligibiles corrumpi, contra ea quæ superius docuimus. Cumque ad explicandam memoriam cognitionum intuitivarum cogantur admittere species, dicunt ab actibus cognitionum hujusmodi gigni species quasdam abstractivas, quæ in intellectu conservantur, et per has tandem posse nullo negotio inemorari etiam præteritas intuitiones. Hæc sententia, quæ est Scotistæ Smisinch (2), solvit objectam difficultatem, quamvis non careat suis et ipsa.

Aliis magis placet *concedere* Majorem, et *negare* Minorem propositi syllogismi, quamvis non conveniunt in modo rem explicandi. Nam quidam negant essentielle discrimen inter intuitivam et abstractivam notitiam, et negant pariter esse penitus intrinsecam ipsam denominationem *intuitivi*, utpote quæ constituitur per coexistentiam cum objecto: quare non arbitrantur repugnare, quod eadem species, quæ primo intuitivam cognitionem genuit, mox conservata in memoria concurrat eodem modo ad abstractivam, recedente vel non existente objecto. Aliter, et fortasse melius, res explicatur dicendo «cognitiones ejusmodi (abstractivam et intuitivam), tametsi essentialiter differentes, ab eadem specie produci posse: quia non differunt ratione principii, sed ratione modi tendendi, vi cujus intuitiva connexionem habet specialem cum objecto præsentem, qua caret abstractiva. Ideo autem species intuitionem causat, dum primo existit, non postea; quia pro tali effectu indiget externa sensatione objecti, velut conditione, sine qua non, nimirum ex quadam sympathia, quæ in attinentibus ad idem suppositum non est absurda» (3).

Objic. 10. Admissis speciebus, innumera occurrunt quæstiones, quarum ardua est valde solutio. Sane α) in primis suntne substantiæ, an accidentia? Si substantiæ, cuius generis sunt? Si accidentia, ubinam subjectantur? β) Suntne materiales, an spirituales? Si materiales sunt, quo pacto actuant potentiam et fecundant ad cognitionem, cum

Varie quæstiones ac dubia circa species tractanda indicantur.

(1) Vide apud Lossada, loc. cit. num. 54.

(2) Apud Mastrium, loc. cit. num. 86.

(3) Lossada, loc. cit. num. 55.